

SOYBAĞININ REDDİ DAVASI (1)

The Case of Denial of Lineage Tie

  Salih KARADENİZ (2)

ÖZET

Soybağının kurulması, düzgün bir şekilde tespiti ve tescili her zaman önemli konulardan birisi olmuştur. Ailenin ve özellikle çocuğun korunması için soybağına ilişkin davalara kanun koyucu önem göstererek ayrıntılı bir şekilde düzenlemiştir. Bu doğrultuda çalışmamızda incelediğimiz soybağının reddi davası da Kanunda özel olarak düzenlenmiştir. Ana ile soybağı doğumla ve evlat edinme ile kurulmaktadır. Baba ile soybağı ise ana ile evlilik, tanıma, babalık hükmü ve evlat edinmeyle kurulmaktadır. Ancak baba ile soybağı kurulacak çocuğun, başka bir erkekle soybağı bulunmamalıdır. Eğer soybağı ilişkisi varsa bu durumda soybağının ortadan kaldırılması gerekmektedir. Soybağının reddi davası da bu noktada devreye girmektedir. Kısaca soybağının reddi davası, baba ile çocuk arasındaki geçerli olan babalık karinesinin çürütülerek, ortadan kaldırılması anlamına gelmektedir. Soybağının düzeltilmesi için soybağının reddi davası açılmak zorundadır. Zira babalık karinesi kanunda aranan şartların yerine gelmesi durumunda kendiliğinden devreye girmektedir. Soybağının reddi davasını; koca, çocuk, kayyım, kocanın altsoyu, ana ve babası, baba olduğunu iddia eden kişi ve ana açabilmektedir. Davalı tarafta ise ihtimallere göre ana ve çocuk, ana ve koca, ana, çocuk ve koca mecburi dava arkadaşları olarak yer almaktadır. Görevli mahkeme kuralı olarak aile mahkemeleridir. Çalışmamızda ayrıca soybağının reddi sebepleri ve ispat kuralları incelenmektedir. Davanın yargılama usulüne ve özellikle çatışma halinde olan hükümlere de temas edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Soybağı, soybağının reddi davası, babalık karinesi, soybağının reddi sebepleri, yargılama usulü.

ABSTRACT

The establishment, proper determination and registration of the lineage tie has always been one of the important issues. For the protection of the family and especially the child, the lawmaker has arranged the cases related to genealogy in detail by paying attention to them. In this respect, the case of denial of lineage tie, which we examined in our study, is also

¹ Derleme Makale. Bu çalışma intihal programında kontrol edilmiş ve hakem denetiminden geçmiştir. Gönderim Tarihi: 05.06.2022, Kabul Tarihi: 09.09.2022.

² Arş. Gör., İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Bilişim ve Teknoloji Hukuku Anabilim Dalı. Bu makale yazar tarafından, kurumdaki görevine başlamadan evvel kaleme alınmıştır.

pecially regulated in the Law. Lineage tie with mother is established by birth and adoption. Lineage tie with the father, on the other hand, is established by marriage with the mother, recognition, paternity clause and adoption. However, the child to be established lineage tie with the father must not have a lineage tie with another man. If there is a lineage relationship, in this case, the lineage must be eliminated. The case of denial of lineage tie also comes into play at this point. In short, the case of denial of lineage tie means the refutation of the presumption of paternity, which is valid between the father and the child, and the elimination of it. In order to correct the lineage tie, a case of rejection of the lineage ties must be filed. Because the presumption of paternity automatically comes into play if the conditions required by the law are fulfilled. The case of denial of lineage tie; husband, child, trustee, descendants of the husband, mother and father, the person claiming to be the father and the mother can open. On the defendant side, according to the possibilities, mother and child, mother and husband, mother, child and husband are included as compulsory co-defendants. The court in charge is the family courts. In our study, the reasons for denial of lineage tie and the rules of proof are also examined. The trial procedure of the case and in particular the conflicting articles were also touched upon.

Keywords: Lineage tie, the case of denial of lineage tie, the presumption of paternity, reasons for denial of lineage tie, trial procedure.

GİRİŞ

Soybağı konusunda 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK) ³ detaylı düzenlemeler içermektedir. Soybağına ilişkin hükümler ve çalışmanın konusu olan soybağının reddi davası, Türk Medeni Kanunu'nun Aile Hukuku kitabının hısımlık başlıklı 2. kısmı olan soybağının kurulması bölümünde düzenlenmiştir. Soybağının reddine ilişkin hükümler ise TMK'nın 286. ve 291. maddeleri arasında yer almaktadır.

Çalışmanın başında soybağı kavramından, soybağının öneminden ve soybağının kurulmasından bahsedilmiş, soybağının kurulması başlığı altında babalık karinesine detaylarıyla temas edilmiştir. Sonrasında konular soybağının reddi dava dilekçesinde bulunması gereken sırasıyla ele alınmıştır.

Çalışmamızda soybağının reddi konusuyla ilgili teorik bilgiler yeterli şekilde verilmeye çalışılmış, bazı noktalarda çözüm önerileri getirilmiş ve bahsedilen konuda ayrıntılı bilgi sahibi olmak isteyen okuyucular için detaylı kaynaklar atıf yoluyla gösterilmiştir.

³ Türk Medeni Kanunu, Kanun Numarası: 4721, Kabul Tarihi: 22.11.2001, RG 8.12.2001/24607.

I. SOYBAĞI KAVRAMI VE SOYBAĞININ ÖNEMİ

Soy kelimesi Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde "*Bir atadan gelen kimselerin topluluğu, köken, sülale*" şeklinde tanımlanmaktadır.⁴ Bağ kelimesi ise aynı sözlükte birden çok anlamının yanı sıra "*İlgi, ilişki, rabıta*" olarak tanımlanmıştır.⁵ Bu verilerden hareketle soybağı; bir atadan gelen insanların arasındaki bağı ifade eder, ancak kelimenin hukuk literatüründeki anlamı biraz daha farklıdır. Soybağı dar ve geniş anlamda olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Dar anlamda soybağı; insanın anne ve babasıyla olan arasındaki bağıdır. TMK'da soybağı kelimesi ile kastedilen dar anlamda soybağıdır.⁶ Geniş anlamda soybağı ise birbirlerine kan bağı ile bağlı olan kişiler arasındaki ilişkidir.⁷ Çalışmamızda tercih ettiğimiz kullanım ise dar anlamda soybağıdır.

Toplumu oluşturan birimler ailelerdir. Bu husus Anayasamızın "Ailenin korunması ve çocuk hakları" başlıklı 41. maddesinin 1. fıkrasında "*Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.*" düzenlemesiyle ifade edilmiştir. Aile toplumun en küçük birimidir ve aile yapısı, ailedeki ilişkiler ne kadar sağlıklı olursa toplum da o kadar sağlıklı olacaktır. Sağlıksız, sevgiden uzak aile birliği içerisinde büyüyen bireyler, toplumun yetişkin bir üyesi oldukları zaman ise içerisinde büyüdükleri sağlıksız ortamı normal addedip, olması gereken geçmişte kendi yaşadıklarıymış gibi hareket edebilirler. Keza aile içerisinde soybağı belirsiz olan çocuğun var olması evliliklerde istenilmeyecek konulardan biridir. Bir çocuğun soybağının doğru bir şekilde tespitinde ve kaydedilmesinde bireyin, çocuğun ailesinin ve nihayetinde kamunun yararı bulunmaktadır.

II. SOYBAĞININ KURULMASI

A. Genel Olarak

Çocuk ile ana arasındaki soybağı genel olarak doğum ve evlat edinmeyle kurulmaktadır. Çocuğu ana doğurduğu için bu hususta ortaya çıkabilecek sorunlar çok az olabileceğinden, ana ile çocuk arasındaki soybağının kurulmasında genel olarak problem yaşanmamaktadır.⁸ Doğumla beraber ana ile çocuk arasında soybağı ilişkisi herhangi bir hükme hacet

⁴ <<https://sozluk.gov.tr/>> 29 Ekim 2021 tarihinde erişildi.

⁵ <<https://sozluk.gov.tr/>> 7 Temmuz 2022 tarihinde erişildi.

⁶ Cem Baygın, *Soybağı Hukuku* (1.Bası, On iki Levha 2010) 3. ; Mustafa Dural, Turhan Ögüz ve Mustafa Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku Cilt 3 Aile Hukuku* (17.Bası, Filiz Kitabevi 2022) 272. ; Emine Akyüz, *Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması* (7.Bası, Pegem 2020) 138. ; Hayrunnisa Özdemir ve Ahmet Cemal Ruhi, *Çocuk Hukuku* (1.Bası, Adalet, 2012) 341; Mehmet Erdem ve Aslı Makaracı Başak, *Aile Hukuku* (2.Bası, Seçkin 2022) 332; Sena Gözde Eğilmezgil, 'Babalık Davası'(2020) 3(1) Selçuk Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dergisi, 136, 139.

⁷ Baygın (n 3) 1; Eğilmezgil (n 3) 139 – 140.

⁸ Serozan, *Çocuk Hukuku* (1.Bası, Beta 2000) 99. Ayrıca yapay dölleme teknikleri, taşıyıcı annelik ve ortaya çıkabilecek soybağına ilişkin durumlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Hayrunnisa Özdemir ve Ahmet Cemal Ruhi, *Çocuk Hukuku ve Çocuk Hakları* (1.Bası, On İki Levha 2016)784-801; Melike Belkıs Aydın, 'Yapay Dölleme Tekniklerinin Soybağı Hukuku ve Kişilik Hakkı Bakımından Sonuçları' (Master thesis Eskişehir Anadolu Üniversitesi 2013).

kalmaksızın kurulduğundan, çocuğun annesi ile soybağı ilişkisinde çocuğu doğuran kadının kim olduğunun tespiti ancak dava konusu edilebilir.⁹

Baba ile çocuk arasındaki soybağı ise ana ile evlilik, tanıma, babalık davası ve evlat edinmeyle kurulmaktadır (TMK m. 282). Ancak ana ile evlilik, tanıma ve babalık davası yoluyla baba ile çocuk arasındaki soybağı kurulmak isteniyorsa, öncelikle çocuğun başka bir erkekle arasında soybağı ilişkisi bulunmaması gerekir. Eğer çocuğun başka bir erkek ile arasında babalık karinesi mevcut ise bu durumda ilk olarak bu soybağının kaldırılması gerekmektedir. Soybağının ortadan kaldırılması için ise soybağının reddi davası açılmalı ve dava neticesinde çocuk ile baba arasındaki babalık karinesi çürütülmeli; sonrasında ise baba ile çocuk arasındaki soybağının kurulması yollarından biri ile soybağı kurulmalıdır.

Soybağının reddi davasına detaylarıyla girmeden evvel baba ile çocuk arasında varsayılan babalık karinesine değinmemiz gerekmektedir.

B. Babalık Karinesi

Babalık karinesi, kanundan kaynaklı adi bir karinedir.¹⁰ Zira soybağının reddi davası açılarak babalık karinesi çürütülebilir. Babalık karinesi TMK'nın 285. maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir:

"Babalık karinesi

Madde 285- Evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün içinde doğan çocuğun babası kocadır.

Bu süre geçtikten sonra doğan çocuğun kocaya bağlanması, ananın evlilik sırasında gebe kaldığının ispatıyla mümkündür.

Kocanın gaipliğine karar verilmesi hâlinde üçyüz günlük süre, ölüm tehlikesi veya son haber tarihinden işlemeye başlar."

Kanun koyucu, doğal olarak, evlilik devam ederken dünyaya gelen çocuğun babasını koca olarak kabul etmiştir. Babalık karinesi bu durumda geçerli olacaktır. Çocuğun evlilik devam ederken doğmuş sayılabilmesi için, evlenme olayı gerçekleştikten sonra doğumun meydana gelmiş olması yeterlidir. Çocuk evlenmeden bir saat sonra veya birkaç dakika sonra dünyaya gelse bile, çocuğu doğuran kadının kocası baba sayılacak, diğer bir deyişle babalık karinesi geçerli olacaktır. Evlenmenin geçerli olup olmaması ise karinenin sonuç doğurması için

⁹ Yargıtay 11 HD, 889/3287, 05.03.2015 (Ömer Uğur Gençcan, 6100 HMK Hükümlerine Göre Aile Mahkemesi Davaları (2.Bası, Yetkin Yayınları, 2016) 1144.); Ahmet M. Kılıçoğlu, Aile Hukuku. (4. Bası, Turhan 2019) 408; Bilge Öztan, Aile Hukuku. (6.Bası, Turhan 2015) 873; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 273; Hüseyin Hatemi, Aile Hukuku. (9. Bası, On İki Levha 2021) 143-144; Özdemir ve Ruhi, 'Çocuk Hukuku' (n 3) 342; Şükran Şıpka ve Arzu Genç Arıdemir, '4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'na Göre Soybağının Kurulması ve Hükümleri' (2003) 1 T.C. Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 149, 151.

¹⁰ Azime Sarıbaş, 'Soybağının Kurulması ve Hükümleri' (Master thesis Akdeniz Üniversitesi 2019) 17; Hüseyin Hatemi ve Rona Serozan, Aile Hukuku. (1. Bası, Filiz Kitabevi 1993) 292.

önemli değildir.¹¹ Mahkemece evliliğin butlanı kararı verilse ve bu karar kesinleşse bile TMK m. 157/1¹² gereğince çocuklar evlilik birliği içerisinde doğmuş sayılacaklardır.

TMK'nın 285. maddesinde ayrıca, çocuğun ana rahmine düştüğü sırada evliliğin devam ettiği varsayılarak, evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün geçtikten sonra dünyaya gelen çocuğun babasının eski koca olduğu kabul edilmiştir. Üç yüz günlük süre, genel hayat deneyimleri ve tıp bilimine göre gebeliğin devam edebileceği azami süre olup, boşanma veya iptal kararının kesinleştiği veya kocanın öldüğü tarih itibariyle işleyecektir.¹³ Üç yüz günün hesabında 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun¹⁴ 92. maddesi kıyasen uygulanacak ve boşanma veya butlan kararının kesinleştiği gün hesaba katılmayacaktır.¹⁵ Burada genel ve mesleki tecrübelerle aykırı bir durum mevcuttur. Uygulamadan bilineceği üzere, çekişmeli boşanma davaları uzun sürmektedir. Davaların sonuçlanma süreleri uzunken, boşanma davası süren ve hatta boşanma kararı kesinleşen eşlerin cinsel ilişkiye girmeleri hayatın olağan akışına aykırı olacaktır. Evliliğin bitmesinden itibaren üç yüz günlük bu sürenin başlangıcının daha öne çekilmesi ve çeşitli durumlara göre düzenlenmesi gerekmektedir. Böylelikle eski koca soybağının reddini isteme külfetine sokulmamış olacak, hem de gerçek baba çocuğunu tanıyabilecektir.¹⁶ Bilindiği üzere, soybağı bir erkeğe bağlı olan çocuk tanınmamaktadır, tanıma yapılabilmesi için öncelikle soybağı ilişkisi ortadan kaldırılmalıdır.¹⁷

Evlenmenin sona ermesinden itibaren üç yüz günlük sürenin başlangıcı bu şekilde olmasına rağmen, aynı maddenin 3. fıkrasında kocanın gaipliğine karar verilmesi halinde üç yüz günlük sürenin ölüm tehlikesi veya son haber alma tarihinden itibaren işlemeye başlayacağı belirtilmiştir. Bilindiği üzere hâkim tarafından kişinin gaipliğine karar verilmiş olması, doğrudan gaip olan kişinin evliliğinin sona ermesi sonucunu doğurmamaktadır.¹⁸ Kocanın gaipliğine karar verilmiş olsa bile evliliği devam edecek, bu sırada dünyaya gelen çocuğun babası babalık karinesi gereği gaip olan koca olacaktır. Hayatın olağan akışına aykırı bu durumu önceden sezen kanun koyucu, TMK m. 285/3 düzenlemesini getirmiştir. Kocanın gaipliğine karar verilmiş olması halinde evliliğin feshinin istenip istenmediğine ve kesinleşmesine bakılmaksızın; uzun süredir haber alınmama halinde son haber alma veya

¹¹ Mehmet Beşir Acabey, Soybağı (1.Bası, Güncel Hukuk Yayınları 2002) 101; Baygın (n 3) 21; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 275; Özdemir ve Ruhi, 'Çocuk Hukuku' (n 3) 343; Öztan (n 6) 873.

¹² Madde 157- Mahkemece butlanına karar verilen bir evlilikten doğan çocuklar, ana ve baba iyiniyetli olmasalar bile evlilik içinde doğmuş sayılırlar.

¹³ Acabey (n 8)111; Baygın (n 3) 22; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 276; Özdemir ve Ruhi, 'Çocuk Hukuku' (n 3) 343; Öztan (n 6) 873.

¹⁴ R.G. 4/2/2011 Sayı: 27836.

¹⁵ Özdemir ve Ruhi, 'Çocuk Hukuku' (n 3) 343; Öztan (n 6) 873.

¹⁶ Boşanma davası kesinleştikten sonra üç yüz günlük sürenin işletilmesinin doğru olmadığı yönünde bakınız: Baygın (n 3) 23.

¹⁷ Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 305; Ömer Ergün ve Zafer Zeytin, Türk Medeni Hukuku (5.Bası, Seçkin 2020) 217; Özdemir ve Ruhi, 'Çocuk Hukuku' (n 3) 351; Turgut Akıntürk ve Derya Ateş, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku 2.Cilt (23.Bası, Beta 2021) 348.

¹⁸ Acabey (n 8) 117; Baygın (n 3) 23; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 59; Ergün ve Zeytin (n 14) 111.

ölüm tehlikesinde içerisinde ortadan kaybolma halinde ise ölüm tehlikesi tarihinden itibaren üç yüz gün geçtikten sonra babalık karinesi uygulanmayacaktır.¹⁹

TMK'nın 285. maddesinin 2. fıkrasında, evlenmenin sona ermesinden itibaren üç yüz gün geçtikten sonra dünyaya gelen çocuğun eski kocaya soybağı bağı ile bağlanması için ananın evlilik sırasında gebe kaldığının ispatlanması gerektiği düzenlenmiştir. Diğer bir deyişle, bu durumda babalık karinesi devrede olmayacak, ancak ananın evlilik sırasında gebe kalmasının ispatlanması ile babalık karinesi devreye girecektir.

Yapay dölleme durumunda da babalık karinesi geçerli olacaktır. Yapay dölleme; erkeğe ait spermin, tıbbi yöntemlerle kadının rahmine, döl yoluna ya da yumurta kanalına aktarılarak kadının vücudunda döllemenin gerçekleştirilmesidir.²⁰ Babalık karinesinin geçerli olabilmesi için cinsel ilişkinin (doğal döllemenin) isteyerek gerçekleşmiş olması şart değildir. Karinede iradi olma aranmadığından, kocanın sperm hücrelerinin ve kadının yumurtalıklarının kullanılarak kocanın rızası dışında gerçekleştirilen yapay dölleme durumunda da ananın kocası çocuğun babası sayılmaktadır.²¹ Kadının kendi yumurtalığının ve kocanın kendi sperminin kullanılarak uygulanan yapay döllemeye, homolog(türdeş) yapay dölleme adı verilmektedir. Türk Hukuku'nda ise yapay döllemelerden sadece homolog yapay döllemeye cevaz verilmektedir.²²

C. Karinelerin Çakışması

Evlilik sona erdikten sonra anne iddet süresini beklemeden hemen evlenmiş olabilir. Bilindiği üzere kadın için evlenme yasağı olan üç yüz günlük süre nisbi evlenme engelidir²³. Bu yüzden de iddet bekleme süresine uyulmayıp evlilik yapılırsa, ikinci evlilik geçerliliğini korur. İddet bekleme süresi sona ermeden anne ikinci bir evlilik yapmışsa ve ilk evliliğin sona ermesinden itibaren üç yüz günlük süre dolmadan çocuk dünyaya gelmişse, bu durumda karineler çakışacaktır. Bu ihtimali önceden fark eden kanun koyucu TMK'nın 290. maddesiyle sorunu çözüme kavuşturmuştur;

¹⁹ Baygın (n 3) 23-24. üç yüz günlük sürenin ölüm tehlikesi veya son haber alma tarihinden itibaren işlemeye başlayabilmesi için gaiplik kararından sonra, evliliğin feshi kararının da alınmış olmasını arayan, gerekçe olarak da kişinin gaipliğine karar verilmesi ile evliliğin kendiliğinden sona ermemesini getiren görüş için bkz. Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 275-276. Biz ise bu görüşe katılmamaktayız. Zira her ne kadar salt gaiplik kararının verilmiş olması evliliği sona erdiren bir olgu olmasa da kanun koyucunun amacı ve hayatın olağan akışı göz önüne alındığında sonucun benimsediğimiz şekilde kabul edilmesi, kişilere bir de babalık karinesini ortadan kaldırmak için soybağının reddi davası açması külfetini yüklemeyecektir.

²⁰ Akıntürk ve Ateş (n 14) 344; Akyüz (n 3) 143; Aydın (n 5) 7; Cemile Turgut, 'Yapay Dölleme, Taşıyıcı Annelik ve Soybağına İlişkin Hukuki Sorunlar' (Master thesis İstanbul Üniversitesi 2014); Gülnihal Paksoy, 'Soybağının Reddi'(2011) (97) Tbb Dergisi 370. ; Nagehan Kırkbeşoğlu, 'Soybağı Alanında Biyoetik ve Hukuki Sorunları' (Master thesis İstanbul Üniversitesi 2005) 51.

²¹ Baygın (n 3) 26; Öztan (n 6) 877; Aydın (n 5) 37-38.

²² Aydın (n 5) 13; Öztan (n 6) 875. Homolog yapay dölleme ve diğer yapay dölleme teknikleri ve bunların Soybağına etkisinin detaylı olarak incelenmesi bakımından ayrıntılı bilgi için bkz. Aydın (n 5) 11-25, 36-74; Turgut (n 17) 18-80; Kırkbeşoğlu (n 17) 47-89.

²³ Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 61; Ergün ve Zeytin (n 14) 164.

"Karinelerin çakışması

Madde 290- Çocuk evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün içinde doğmuş ve ana da bu arada yeniden evlenmiş olursa, ikinci evlilikteki koca baba sayılır. Bu karine çürütülürse ilk evlilikteki koca baba sayılır."

Kanun koyucu çakışan karinelere ikinci evlilikteki kocanın babalığına öncelik vermiş, evlilik birliği içerisinde doğan çocuğun babasının koca olduğunu kabul etmiştir. Ancak kocanın babalığı karinesi çürütülürse, sona eren önceki evlilikteki kocanın baba olduğu kabul edilecektir.

III. SOYBAĞININ REDDİ DAVASI

A. Genel Olarak

Soybağının reddi; baba ile çocuk arasındaki geçerli olan babalık karinesinin bozucu yenilik doğuran dava niteliğinde olan soybağının reddi davası yoluyla çürütülerek, ortadan kaldırılması anlamına gelmektedir.²⁴

Soybağının düzeltilmesi için soybağının reddi davası açılmak zorundadır. Başka bir hukuki çare bulunmamakta olup örneğin nüfus kaydının düzeltilmesi yoluyla bu durum değiştirilemeyecektir.²⁵ Zira babalık karinesi kanundan kaynaklanmakta, kanunda aranan şartların yerine gelmesi durumunda karine kendiliğinden devreye girmektedir. Ayrıca soybağının reddi davası açılmaksızın, bir başka davada çocuk ile soybağı ilişkisi bulunan kocanın arasındaki soybağının ortadan kaldırılması istenemeyecektir.²⁶

Soybağının reddi ile birlikte babalık karinesinden yararlanarak çocuğun hali hazırda babası olarak gözüken kişinin arasındaki soybağı ilişkisi ortadan kaldırılmaktadır.²⁷ Soybağının reddi geçmişe doğru etkilidir, doğum anına kadar geriye yürür.²⁸ Kararın kesinleşmesi ile

²⁴ Acabey (n 8) 117; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 278; Hatemi (n 7) 151; Kemal Oğuzman ve Mustafa Dural, Aile Hukuku (2. Bası, Filiz Kitabevi 1998) 205; Öztan (n 6) 878.

²⁵ Acabey (n 8) 117; Akıntürk ve Ateş (n 14) 339; Baygın (n 3) 26; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 278; Oğuzman ve Dural (n 22) 205; Özdemir ve Ruhi, 'Çocuk Hukuku' (n 3) 344.

²⁶ Gözde Canan Özdemir, 'Türk Hukukunda Soybağının Reddi Davası' (Master thesis İstanbul Aydın Üniversitesi 2018) 31.

²⁷ Babalık karinesi kapsamına girmemekle beraber, sehven veya kasten kocanın nüfus kütüğüne yazılan, karısından olmayan çocukla koca arasında soybağı ilişkisi kurulmayacaktır. Bu durumun düzeltilmesi için ilgililerin, soybağının reddi davasını açmalarına gerek yoktur. Nüfus sicilinin düzeltilmesi davası açmaları yeterli olacaktır. Baygın (n 3) 27.

"...Ancak, burada dikkat edilmesi gereken husus şudur; soybağının reddi davası, babalık karinesinin kapsamında yer alan, dolayısıyla babalık karinesinden faydalanan çocukların soybağının ortadan kaldırılmasını sağlayan bir davadır. Babalık karinesinden faydalanma söz konusu olmadıkça, kocanın nüfus kütüğüne kaydedilen çocukla koca arasında soybağının kurulması söz konusu olmadığı için, böyle bir durumda çocuk ile koca arasında soybağının bulunmadığının tespitine yönelik olarak açılacak dava, soybağının reddi davası değil, yanlış kaydın düzeltilmesi amacıyla yönelik kayıt düzeltme davasıdır (TMK m. 39) ..." Yargıtay 18 HD, 8017/8893, 28.05.2015.

<<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>> 8 Kasım 2021 tarihinde erişildi.

²⁸ Acabey (n 8) 153; Akıntürk ve Ateş (n 14) 344; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 295; Erdem ve Makaracı Başak (n 3) 338; Hatemi ve Serozan (n 8) 306; Özdemir ve Ruhi, 'Çocuk Hukuku' (n 3) 349; Öztan (n 6) 898; Paksoy (n 17) 369.

birlikte çocuk baba yönünden nesezsiz hale gelmekte ancak anası ile arasındaki soybağı ilişkisi devam etmektedir.²⁹ Ret kararı geçmişe etkili sonuç doğurduğu için çocuğun doğumundan itibaren kocanın çocuğa yapmış olduğu her türlü masraf ve giderler geri istenebilecektir. Çocuğa yapılan bakım masrafları, ana ve gerçek babadan Türk Borçlar Kanunu'nun sebepsiz zenginleşme veya vekaletsiz iş görme hükümlerine göre talep edilebilecektir.³⁰

B. Görevli ve Yetkili Mahkeme

1. Görevli Mahkeme

Soybağının reddi davasında görevli mahkeme, 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'un³¹ 4. maddesi gereği aile mahkemeleridir.³² Görev Hukuk Muhakemeleri Kanunu³³ gereği dava şartı olduğundan, aile mahkemesi kurulu olan yerlerde aile mahkemesinde soybağının reddi davasını açılmayıp, farklı bir mahkemede dava açılması davanın usulden reddini gerektirecektir.³⁴ Aile mahkemelerinin bulunmadığı yerlerde asliye hukuk mahkemeleri aile mahkemesi sıfatıyla bu davalara bakacaktır.³⁵

2. Yetkili Mahkeme

Soybağının reddi davalarında yetkili mahkeme ise TMK'nın 283. maddesinde düzenlenmiştir.

"Madde 283- Soybağına ilişkin davalar, taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri mahkemesinde açılır."

Soybağının reddi davası, madde metninden açıkça anlaşılacağı üzere, davaya taraf olanların, dava açılış tarihindeki veya çocuğun doğumu sırasındaki yerleşim yerlerinde

²⁹ Baygın (n 3) 49; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 295; Özdemir ve Ruhi, 'Çocuk Hukuku' (n 3) 349.

³⁰ Baygın (n 3) 50; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 295-296; Erdem ve Makaracı Başak (n 3) 338; Hatemi ve Serozan (n 8) 307; Öztan (n 6) 888-889; Paksoy (n 17) 369.

³¹ Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun, Kanun Numarası: 4787, Kabul Tarihi: 9.11.2003, RG 18.1.2003/24997.

³² "Aile mahkemelerinin görevleri

Madde 4- Aile mahkemeleri, aşağıdaki dava ve işleri görürler:

1. 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun Üçüncü Kısım hariç olmak üzere İkinci Kitabı ile 3.12.2001 tarihli ve 4722 sayılı Türk Medeni Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanuna göre aile hukukundan doğan dava ve işler,

2. 20.5.1982 tarihli ve 2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanuna göre aile hukukuna ilişkin yabancı mahkeme kararlarının tanıma ve tenfizi,

3. Kanunlarla verilen diğer görevler."

³³ Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Kanun Numarası: 6100, Kabul Tarihi: 12.1.2011, RG 4.2.2011/27836.

³⁴ Ali Cem Budak ve Varol Karaaslan, Medeni Usul Hukuku (2.Bası, Adalet 2018) 42; Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay ve Muhammed Özkes, Medeni Usul Hukuku (8.Bası, On İki Levha 2020) 67; Murat Atalı ve İbrahim Ermenek, Medeni Usul Hukuku (2.Bası, Seçkin 2021) 91.

³⁵ Atalı ve Ermenek (n 31) 88; Budak ve Karaaslan (n 31) 43; Pekcanitez, Atalay ve Özkes (n 31) 64-65.

açılabilir. Aynı anda birden çok yetkili mahkeme bulunabilmektedir. Bunlardan birinde dava açılması yeterli olacaktır.

Soybağının reddi davasının taraflarından birinin Türkiye’de yerleşim yeri yoksa yetkili mahkeme 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’da³⁶ düzenlenmiştir. 5718 sayılı Kanun’un 41. maddesi şu şekildedir:

“Türklerin kişi hâllerine ilişkin davalar

MADDE 41 – (1) Türk vatandaşlarının kişi hâllerine ilişkin davaları, yabancı ülke mahkemelerinde açılmadığı veya açılmadığı takdirde Türkiye’de yer itibarıyla yetkili mahkemede, bulunmaması hâlinde ilgilinin sâkin olduğu yer, Türkiye’de sâkin değilse Türkiye’deki son yerleşim yeri mahkemesinde, o da bulunmadığı takdirde Ankara, İstanbul veya İzmir mahkemelerinden birinde görülür.”

C. Davacı³⁷

Soybağının reddi davasında davayı açmaya hakkı olanlar, TMK m. 286 ve 291’de şu şekilde belirtmiştir:

“I. Dava hakkı

Madde 286- Koca, soybağının reddi davasını açarak babalık karinesini çürütebilir. Bu dava ana ve çocuğa karşı açılır.

Çocuk da dava hakkına sahiptir. Bu dava ana ve kocaya karşı açılır.

D. Diğer ilgililerin dava hakkı

Madde 291- Dava açma süresinin geçmesinden önce kocanın ölmesi veya gaipliğine karar verilmesi ya da sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybetmesi hâllerinde kocanın altsoyu, anası, babası veya baba olduğunu iddia eden kişi, doğumu ve kocanın ölümünü, sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybettiğini veya hakkında gaiplik kararı alındığını öğrenmelerinden başlayarak bir yıl içinde soybağının reddi davasını açabilir.

Ergin olmayan çocuğa atanacak kayyım, atama kararının kendisine tebliğinden başlayarak bir yıl, (...)”³⁸ içinde soybağının reddi davasını açar.

Kocanın açacağı soybağının reddi davasına ilişkin hükümler kıyas yoluyla uygulanır.”

Kanun soybağının reddi davasını açmaya hakkı olan kişileri sınırlı sayıda olacak şekilde tek belirttikten sonra, bu hakkın kullanılmasını hak düşürücü süre ile sınırlamıştır.³⁹ Hak

³⁶ Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 5718, Kabul Tarihi: 27.11.2007, RG 12.12.2007/26728.

³⁷ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bakınız: Feride Demirbaş, ‘Baba ile Çocuk Arasındaki Soybağına İlişkin Davalarda Davacı Olabilecek Kişiler’(2018) 22 (3) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.

³⁸ Bu fıkra da yer alan “...her hâlde doğumdan başlayarak beş yıl...” ibaresi, 10/12/2013 tarihli ve 28847 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Anayasa Mahkemesi’nin 10/10/2013 tarihli ve E.: 2013/62, K.: 2013/115 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir.

³⁹ Soybağının reddi davasında hak düşürücü sürelerle ilişkin detaylı bilgi için bkz. Turgut Öz, Soybağının Reddi Davasında İspat ve Süreler, Medeni Hukuk Alanındaki Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi

düşürücü süreleri hâkim, davanın her aşamasında re'sen göz önüne alabileceği gibi, ilgililer de davanın her aşamasında bu sürelerin geçtiği itirazını yapabileceklerdir.⁴⁰ Bu süreler geçtikten sonra açılan davalar, reddedilecektir. TMK'nın 289. maddesinde hak düşürücü süreler başlığı altında bu husus düzenlenmiştir:

"III. Hak düşürücü süreler

Madde 289- Koca, davayı, doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl, (...) ⁴¹ içinde açmak zorundadır.

Çocuk, ergin olduğu tarihten başlayarak en geç bir yıl içinde dava açmak zorundadır. "

Soybağının reddi davasını açmaya hakkı olan kişilerin, bir yıllık hak düşürücü süre içerisinde ellerinde olmayan sebeplerden ötürü dava açamamaları halinde, bu bir yıllık süre sebebin ortadan kalktığı tarih itibarıyla işlemeye başlayacaktır. Bu husus TMK'nın 289. maddesinin 3. fıkrasında şu şekilde düzenlenmiştir:

"III. Hak düşürücü süreler

Madde 289/3- Gecikme haklı bir sebebe dayanıyorsa, bir yıllık süre bu sebebin ortadan kalktığı tarihte işlemeye başlar."

Haklı sebep, kişilerin kusuruna dayanmayan ve gerçekleşmesi ellerinde olmayan sebep olarak tanımlanabilir. Davada haklı sebebin varlığı hâkimin takdirindedir. Her somut olaya göre değerlendirme yapılması daha doğru olacaktır. Ancak öğretide haklı sebep açıklanırken belli başlı örnekler verilmektedir. Haklı sebeplere örnek olarak; dava açma hakkı olan kişinin komada bulunması, savaş veya bulaşıcı hastalık dolayısıyla karantinada olması veya çok ağır derecede hasta olması gibi durumlar verilmektedir.⁴²

1. Koca

TMK madde 284'ten açıkça anlaşılacağı üzere, soybağının reddi davasını açma hakkı ilk olarak kocaya verilmiştir. Hakkında babalık karinesi geçerli olan koca, bu karineyi çürütmek için soybağının reddi davasını açabilecektir. Kocanın bu hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğu için,⁴³ bu hakkından feragat etmesi geçersizdir.⁴⁴ Koca ayırt etme gücüne sahip olup kısıtlı olsa bile, dava açma hakkını kullanırken yasal temsilcisinin iznini almak zorunda

Sempozyumları Cilt II- Aile Hukuku 20 Nisan 2017. (Ed. Prof. Dr. Baki İlkay Engin). (1. Bası, On İki Levha 2019) 319-346.

⁴⁰ Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 291; Öztan (n 6) 886.

⁴¹ Bu fıkarda yer alan "...her hâlde doğumdan başlayarak beş yıl..." ibaresi, Anayasa Mahkemesi'nin 25/6/2009 tarihli ve E.: 2008/30, K.: 2009/96 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir.

⁴² Acabey (n 8)151; Akıntürk ve Ateş (n 14) 344; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 294; Murat Uyumaz, 'Soybağı Davalarında Usule İlişkin Hükümler' (Master thesis Erzincan Üniversitesi 2014), 64; Öztan (n 6) 887- 888.

⁴³ Akıntürk ve Ateş (n 14) 339; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 286; Hatemi (n 7) 151; Gençcan (n 6) 1109; Oğuzman ve Dural (n 22) 212; Özdemir ve Ruhı, 'Çocuk Hukuku' (n 3) 346.

⁴⁴ Özdemir (n 23), 44; Öztan (n 6) 879.

değildir.⁴⁵ Eski 743 sayılı Medeni Kanun kocanın açık veya örtülü biçimde çocuğu benimsemesi halinde, soybağının reddini isteyemeyeceğini açıkça düzenlemiştir.⁴⁶ Ancak TMK'da bu şekilde kısıtlayıcı bir hüküm bulunmadığından, koca çocuğu benimsemiş olsa bile, şayet dava açma süresi geçmemişse, soybağının reddini isteyebileceği dile getirilmektedir.⁴⁷ Ancak bir başka görüş ise her ne kadar kanunda açık bir düzenleme olmasa da, çocuğu açık veya örtülü biçimde sahiplenen kocanın, hak düşürücü süre dolmadan soybağının reddini talep etmesi dürüstlük kuralına aykırı olacağından bahisle, artık dava açma hakkına sahip olamayacağını dile getirmektedir.⁴⁸ Biz bu noktada her somut davanın kendi şartları çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Zira toptancı bir yaklaşımla çocuğu benimseyen kocaya dava hakkı vermemek, kanunda öngörülmeleyen bir yasağın yorum yöntemi ile getirilmesi olacaktır. Bu durum ise temel hak ve özgürlüklerden olan hak arama hürriyetinin (Anayasa m. 36) sınırlandırılması olacaktır. Yorum yöntemi ile temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması, Anayasanın 13. maddesinde düzenlenen temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması şartlarına aykırı olacaktır, zira böyle bir sınırlandırılma yapılacaksa bu kanunla gerçekleştirilmelidir. Öte yandan kötü niyetli kişilere fırsat vermemek adına hâkim, somut davanın içeriğine detayıyla vakıf olarak dürüstlük kuralına aykırı bir durumun var olup olmadığını incelemelidir.

Koca soybağının reddi davası açmak istiyorsa, kendisiyle soybağı ilişkisi bulunan çocuğun doğumunu ve baba olmadığını veya karısının gebe kaldığı sırada başka bir erkekle cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten itibaren bir yıl içerisinde harekete geçmelidir. Sürenin başlaması için ananın hangi erkekle cinsel ilişkide bulunduğunun öğrenilmesine gerek yoktur.⁴⁹ Dikkat edilecek olursa burada "ve" bağlacı bulunmakta olup bir yıllık hak düşürücü süre, doğum + baba olunmadığının veya karısının gebe kalma döneminde başka bir erkekle cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır.

Maddenin ilk halinde "ve her halde doğumdan başlayarak beş yıl içinde" ibaresi bulunmaktaydı. Anayasa Mahkemesi 25.06.2009 tarihli, 2008/30 Esas, 2009/96 Karar sayılı kararıyla⁵⁰ bu ibareyi, bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının özüne zarar verecek derecede nitelik taşıdığından ve kocanın temel hak ve hürriyetlerini hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmayacak şekilde zedelediğinden iptal etmiştir.⁵¹ Kanaatimizce de Anayasa Mahkemesi'nin bu kararı yerinde olup, kocanın öğrenme anına bakılmadan

⁴⁵ Acabey (n 8) 134; Akıntürk ve Ateş (n 14) 339; Baygın (n 3) 27; Demirbaş (n 34) 10; Dural, Ögüz ve Gümüş (n 3) 286; Özdemir ve Ruhi, 'Çocuk Hukuku' (n 3) 346; Öztan (n 6) 880.

⁴⁶ Oğuzman ve Dural (n 22) 222-223; Hatemi ve Serozan (n 8) 305-306; Serozan (n 5) 129.

⁴⁷ Akıntürk ve Ateş (n 14) 343; Paksoy (n 17) 367.

⁴⁸ Dural, Ögüz ve Gümüş (n 3) 293; Uyumaz (n 38) 63.

⁴⁹ Öztan (n 6) 887.

⁵⁰ R.G. 07.10.2009, Sa.27369.

⁵¹ Baygın (n 3); Dural, Ögüz ve Gümüş (n 3) 292; Öztan (n 6) 887; Sanem Aksoy Dursun, 'Soybağı Davalarındaki Hak Düşürücü Sürelere İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararlarının Değerlendirilmesi' (2018) 76(2) İstanbul Hukuk Mecmuası, 393, 398; Yalçın Tosun ve Ece Baş, 'Soybağının Reddi Davasında ve Babalık Davasında Sürelere İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararlarının Değerlendirilmesi' (2014) 9(123-124) Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 100, 106.

mutlak bir sürenin geçmesiyle dava açma hakkını yitirmesi doğru değildi ve nihayetinde toplum zararına olabilecek bir düzenlemeydi.

2. Çocuk

Soybağının reddi davasını açma hakkına sahip olan bir diğer kişi ise çocuktur. Çocuğa da kendisi ile arasında soybağı ilişkisi bulunan kişinin babası olmadığını öne sürebilmesi için dava açma hakkı tanınmıştır. Eski Medeni Kanun'da çocuğun dava hakkı açık bir şekilde düzenlenmemiştir.⁵² Diğer taraftan kocanın çocuğu benimsemiş olması, çocuğun dava hakkını etkilemeyecektir.⁵³ Ayrıca çocuğun ölümü halinde ise altsoyunun dava hakkı olmadığı belirtilmektedir.⁵⁴

Çocuğun soybağının reddi davasını açması için ergin olduğu tarihten itibaren başlayarak en geç bir yıllık bir hak düşürücü süresi vardır. Çocuğun dava açabilmesi için ergin olmasına gerek yoktur, ergin olana kadar her zaman soybağının reddi davasını açabilecektir.⁵⁵ Ergin olma deyiminin içerisine mahkeme kararıyla veya evlenme ile ergin olma da girmektedir.⁵⁶ Peki çocuk ergin olduğu tarihten itibaren bir yıl içerisinde ve de öncesinde kendisiyle arasında soybağı ilişkisi bulunan kişinin, babası olmadığını öğrenmemesi halinde ne olacaktır? Şayet çocuk ergin olduğu tarihten itibaren beş yıl geçtikten sonra bu durumu öğrenmişse ne olacaktır? Her ne kadar madde metni çocuğun dava açma hakkını ergin olmasından itibaren bir yıllık hak düşürücü süre ile kısıtlamışsa da, kanaatimizce çocuğun öğrenme anı dikkate alınarak bu süre hesaplanmalıdır.⁵⁷ Belki bu hususu TMK m. 289/3 gereğince gecikmede haklı sebebin olması hükmüne dayandırabiliriz.⁵⁸ Ancak asıl yapılması gereken madde metninin, çocuğa tanınan dava hakkında bir yıllık hak düşürücü sürenin başlama anı olarak, çocuğun öğrenme anının esas alınacak şekilde kanun koyucu tarafından revize edilmesidir. Yapılacak bu revize ile yaşanması muhtemel olan hak kayıplarına engel olunacak, soybağının reddi gibi önemli sonuçları olan bir davada mahkemeye başvuru hakkı genişletilecektir.

3. Kayyım

Ergin olmayan çocuğa kayyım tayini yapılmışsa bu durumda kayyım da soybağının reddi davasını açabilir ki bu husus TMK m. 291'de açıkça düzenlenmiştir.

⁵² Acabey (n 8) 135; Akıntürk ve Ateş (n 14) 341; Baygın (n 3) 29; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 286 (d.n. 52); Paksoy (n 17) 361; Şıpka ve Genç Arıdemir (n 7) 155.

⁵³ Baygın (n 3) 30; Uyumaz (n 38), 62; Öztan (n 6) 882.

⁵⁴ Baygın (n 3) 30; Demirbaş (n 34), 12; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 287; Özdemir ve Ruhi, 'Çocuk Hukuku' (n 3) 347; Öztan (n 6) 883.

⁵⁵ Kılıçoğlu (n 7) 418; Öz (n 37) 332; Öztan (n 6) 889.

⁵⁶ Öz (n 37) 332; Öztan (n 6) 882-883.

⁵⁷ Aynı yönde bkz. Kılıçoğlu (n 7) 422. Bu düzenlemenin çocuk aleyhine olduğunu belirten görüş için bkz. Öztan (n 6) 889.

⁵⁸ Aynı yönde bkz. Öz (n 37) 333.

Kayım, atanma kararının kendisine tebliğ edildiği tarihten başlayarak bir yıl içerisinde çocuk adına işbu davayı açabilecektir. Ergin olmayan çocuğa kayyım ataması yapılmamışsa veya atanmış kayyım süresi içerisinde davayı açmamışsa, çocuğun ergin olmasından itibaren bir yıllık süre içerisinde açacağı dava hakkı olumsuz etkilenmemekte, çocuk hak düşürücü süre içerisinde olmak kaydıyla dava açabilmektedir.⁵⁹

4. Diğer İlgililer⁶⁰

Soybağının reddi davası açma hakkı, belirli şartların yerine gelmesi halinde diğer kişilere de tanınmıştır. TMK m. 291’de diğer ilgililerin dava hakkı düzenlenmiş ve hak düşürücü sürelerle bağlanmıştır. Diğer ilgililer ile kocanın altsoyu, anası, babası ve baba olduğunu iddia eden kişi kastedilmektedir.

a. Kocanın Altsoyu, Ana ve Babası

Kocanın dava açma hakkı için öngörülen bir yıllık hak düşürücü süre dolmadan, koca sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybederse, ölürse veya gaipliğine karar verirse diğer ilgililere dava açma hakkı doğmaktadır.⁶¹ Görüleceği üzere diğer ilgililerin soybağının reddi davasını açma hakları ikincil niteliktedir.⁶² Koca maddede sayılan bu durumlardan birine düşmeden önce dava açmayacağını açıkça bildirmiş veya örtülü olarak çocuğu sahiplenmişse, artık baba olduğunu iddia eden kişinin haricinde diğer ilgililerin dava açmaya hakkı olmadığı dile getirilmektedir.⁶³ Altsoyu ile ana ve babanın dava hakkı miras yoluyla kazanılmış bir hak olmayıp doğrudan doğruya kanun ile onların kişiliklerine tanınmıştır.⁶⁴ Ayrıca kocanın yakınlarının dava hakları birbirinden bağımsız olup, her biri tek başına dava açabilecek, birisinin açtığı davanın reddedilmesi diğerinin dava açma hakkını engellemeyecektir.⁶⁵

Diğer ilgililerin dava açma hakkı da bir yıllık hak düşürücü süre ile sınırlandırılmıştır. Buradaki bir yıllık süre ise koca ile soybağı ilişkisi içerisinde bulunan çocuğun doğumunu ve kocanın ölümünü veya gaiplik kararı alındığını yahut sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun kaldığını birlikte öğrendikleri günden itibaren işlemeye başlamaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, diğer ilgililere tanınan dava açma hakkının sınırlandırıldığı hak

⁵⁹ Dursun (n 46) 400; Baygın (n 3) 42; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 292; Kılıçoğlu (n 7) 427.

⁶⁰ Diğer ilgililere tanınan dava hakkında detaylı bilgi için bkz. Mustafa Alper Gümüş, Koca, Çocuk ve Ergin Olmayan Çocuğa Atanan Kayyım Dışındaki “Diğer İlgililerin” [Kocanın Ana ve Babası ile Altsoyunun, Baba Olduğunu İddia Eden Kişinin, Annenin (!)] Soybağının Reddi Davası Açma Hakkı (TMK m. 291/1,3), Prof. Dr. Mustafa Dural’a Armağan (1. Bası, Filiz Kitabevi 2013) 568-578.

⁶¹ Gümüş (n 56) 574; Kılıçoğlu (n 7) 426.

⁶² Acabey (n 8) 139; Akıntürk ve Ateş (n 14) 340; Baygın (n 3) 32; Gümüş (n 56) 569; Özdemir ve Ruhi, ‘Çocuk Hukuku’ (n 3) 347; Uyumaz (n 38) 87.

⁶³ Baygın (n 3) 32; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 290; Gümüş (n 56) 575; Paksoy (n 17) 363.

⁶⁴ Baygın (n 3) 33; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 290; Gümüş (n 56) 569; Paksoy (n 17) 363; Şipka ve Genç Arıdemir (n 7) 156; Uyumaz (n 38) 87.

⁶⁵ Acabey (n 8) 140; Baygın (n 3) 34; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 290; Paksoy (n 17) 363; Uyumaz (n 38) 88.

düşürücü sürenin, kocaya tanınan hak düşürücü süreden arta kalan süre olmadığıdır. Burada tekrardan bir yıllık bir hak düşürücü süre işlemeye başlamaktadır.⁶⁶

b. Baba Olduğunu İddia Eden Kişi⁶⁷

Soybağının reddi davasını açma hakkı, sınırlı olarak, baba olduğunu iddia eden kişiye de tanınmıştır. Eski Medeni Kanun'da baba olduğunu iddia eden kişiye dava açma hakkı tanınmazken, 4721 sayılı TMK ile soybağının reddi davasını açabilecekler arasına baba olduğunu iddia eden kişi de eklenmiştir.⁶⁸ Baba olduğunu iddia eden kişi ancak, hukuki babanın dava açma süresi dolmadan önce ölmesi, sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybetmesi veya gaipliğine karar verilmesi hallerinin olduğunu öğrendiği tarihten itibaren bir yıl içerisinde soybağının reddi davasını açabilecektir.⁶⁹

Baba olduğunu iddia eden kişi soybağının reddi davasını açıp, çocuk ile koca arasındaki soybağının kaldırılması kararı alsa ve karar kesinleşse bile, kendiliğinden çocuk ile biyolojik babası arasında soybağı ilişkisi kurulmuş olmayacaktır.⁷⁰ Ayrıca tanıma beyanı veya babalık hükmü gerekmektedir (TMK m. 282).

5. Ana

Babalık davasının aksine soybağının reddi davasını açmaya ananın hakkı olmadığı kabul edilmektedir.⁷¹ Bunun gerekçesi olarak, ananın evlilik birliğinde sadakatsiz davrandığı ve hukuka aykırı davranışının korunmaması gerektiği sebepleri ileri sürülmektedir.⁷²

⁶⁶ Öz (n 37) 338.

⁶⁷ Soybağının reddi davalarında biyolojik baba hakkında detaylı bilgi için bkz. Fatma Zeynep Altiner Yolcu, 'Soybağının Reddi Davasında Biyolojik Baba' (2020) 6 (2) İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.

⁶⁸ Altiner Yolcu (n 58), 253; Baygın (n 3)34; Gümüş (n 56) 571-572; Hatemi (n 7) 153-155; Öz (n 37) 339; Özdemir (n 23) 46; Özdemir ve Ruhi, 'Çocuk Hakları' (n 5) 764.

⁶⁹ "...Yasa, baba olduğunu iddia eden kişiye, ancak; dava açma süresinin geçmesinden önce kocanın ölmesi veya gaipliğine karar verilmesi ya da sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybetmesi hallerinde soybağının reddi davası açma hakkı tanınmıştır. (TMK.md.291/1) Bu hallerin varlığı ispat edilmedikçe baba olduğunu iddia eden kişi, soybağının reddi davası açamaz..." Yargıtay 2 HD 20135/162, 17.01.2011 (Gençcan (n 6)1150).

⁷⁰ Altiner Yolcu (n 58) 257.

⁷¹ Akıntürk ve Ateş (n 14) 341; Baygın (n 3) 35; Özdemir (n 23)43; Öztan (n 6) 884; Uyumaz (n 38) 89. "Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle kanuni gerektirici sebeplere ve özellikle Türk Medeni Kanunu'nun 286.madde uyarınca ananın soybağının reddi davası açma hakkının bulunmadığının, ..." Yargıtay 2 HD 11423/1712, 26.10.2011(Gençcan (n 6) 1120).

⁷² A. Dilşad Keskin, 'Bölünmüş Annelik ve Ana Yönünden Soybağının Reddi' (2020) 5(1) Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1990, 2008; Baygın (n 3) 35-36; Demirbaş (n 34), 13; Öztan (n 6) 88-885; Serozan (n 5) 125-126; Şıpka ve Genç Arıdemir (n 7) 157; Uyumaz (n 38) 89.

6. Cumhuriyet Savcısı

Soybağının reddi davasında tanımanın iptalinin aksine Cumhuriyet savcısının dava açma hakkı yoktur.⁷³ 743 sayılı eski Medeni Kanununun 245. maddesinin 2. fıkrasında ise Cumhuriyet savcılarının sınırlı da olsa soybağının reddi davası açma hakkı tanınmıştır.⁷⁴

D. Davalı

TMK m. 286'da dava hakkı başlığı altında soybağının reddi davasını açmaya hakkı olanlar sayılmış, akabinde kime karşı dava açılacağı da belirtilmiştir.

1. Ana ve Çocuk

Soybağının reddi davasını koca açmışsa, davalı tarafta ana ve çocuk birlikte gösterilmek zorundadır. Burada davalı taraf olan ana ile çocuk arasında şekli bakımdan mecburi dava arkadaşlığı bulunmaktadır.⁷⁵ Keza soybağının reddi davasını kocanın altsoyu, anası, babası açmışsa davalı olarak TMK m. 291/3 gereği ana ve çocuk gösterilecektir.

Kocanın veya diğer ilgililerin açtığı davada, çocuğa vesayet makamı tarafından kayyım atanması gerekmektedir.⁷⁶ Küçüğün temsili için kayyım tayin ettirilmesi mahkemenin görevi olup, davacının böyle bir yükümlülüğü bulunmamaktadır.⁷⁷ Ana veya çocuktan biri ölmüşse dava, ölenin mirasçılara da yöneltilecektir. Ana ve çocuğun ikisi de vefat etmişse, bu durumda da davanın mirasçılara yöneltilmesi gerekir.⁷⁸

2. Ana ve Koca

Soybağının reddi davasını çocuk açmışsa, bu durumda davalı tarafta ana ve koca şekli bakımdan mecburi dava arkadaşı olacaktır. Davayı çocuk adına kayyım açmış olması halinde de davalı tarafta ana ve koca yer alacaktır. Ana veya koca yahut her ikisi birden vefat etmişse, bu durumda davalı tarafta ölenin veya ölenlerin mirasçıları yer alacaktır.⁷⁹

⁷³ Demirbaş (n 34), 7; Uyumaz (n 38) 89.

⁷⁴ Cem Baygın, 'Kan Bağına Dayanan Soybağı' AÜEHFD (2002) 6 (1-4), 255, 262-263; Hatemi ve Serozan (n 8) 300; Murat Uyumaz ve Yavuz Korucu, 'Soybağının Reddi Davasında Usul Hükümlerinin İncelenmesi' in Emel Hanağası ve Mustafa Göksu (eds) Prof. Dr. Ejder Yılmaz'a Armağan Cilt 2 (1.Bası, Yetkin 2014) 1344; Oğuzman ve Dural (n 22) 216; Serozan (n 5) 124.

⁷⁵ Acabey (n 8) 145; Akıntürk ve Ateş (n 14) 342; Baygın (n 3) 36; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 290; Özdemir ve Ruhi, 'Çocuk Hukuku' (n 3) 347; Öztan (n 6) 885.

⁷⁶ Baygın (n 3) 37; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 290; Hatemi (n 7) 156; Öztan (n 6) 886.

⁷⁷ Yargıtay 18 HD. 20429/11555, 30.06.2015. (http-1) 8 Kasım 2021 tarihinde erişildi.

⁷⁸ Acabey (n 8) 145-146; Baygın (n 3) 36; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 290; çocuğun mirasçılara yöneltilip ananın mirasçılara yöneltilmeyeceği noktasında bkz. Akıntürk ve Ateş (n 14) 342; Özdemir ve Ruhi, 'Çocuk Hukuku' (n 3) 347.

⁷⁹ "...Dava, çocuk tarafından açılan soybağının reddi davası olup, anneye ve koca ölmüş bulunduğu yasal mirasçıları olan çocuklarına karşı açılmıştır. Anneye birlikte davalılara da husumet yöneltilmesinde bir yanlışlık bulunmamasına göre, bu davalılar yönünden husumet nedeniyle ret kararı verilmesi doğru görülmemiştir..." Yargıtay 2 HD 6238/8045, 10.05.2011(Gençcan (n 6), 1132).

3. Ana, Çocuk ve Koca

Soybağının reddi davasını baba olduğunu iddia eden kişi açmışsa, bu durumda davanın, ana, çocuk ve kocaya karşı açılacağı belirtilmektedir.⁸⁰

E. İspat

1. Genel Olarak

Soybağının reddi davasında ispat bakımından, çocuğun evlilik sırasında ana rahmine düşmesi yahut evlenmeden önce veya ayrılık safhasında ana rahmine düşmesi olmak üzere iki ana başlıkta açıklamalar yapılmaktadır. Nitekim TMK'nın 287. ve 288. maddeleri bu şekilde düzenlenmiştir.

2. Evlilik Birliği İçerisinde Ana Rahmine Düşme Halinde İspat

Türk Medeni Kanunu'nun 288. maddesindeki düzenleme şu şekildedir:

"1. Evlilik içinde ana rahmine düşme

Madde 287- Çocuk evlilik içinde ana rahmine düşmüşse davacı, kocanın baba olmadığını ispat etmek zorundadır.

Evlenmeden başlayarak en az yüz seksen gün geçtikten sonra ve evliliğin sona ermesinden başlayarak en fazla üç yüz gün içinde doğan çocuk evlilik içinde ana rahmine düşmüş sayılır."

Evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden itibaren üç yüz gün içerisinde doğan çocuğun babası koca sayılmaktadır (TMK m.285). Babalık karinesi olarak adlandırılan adi karine gereği, kocanın baba olmadığını iddia eden davacı bu iddiasını ispatla yükümlüdür. Şayet iddiasını ispatlayıp, babalık karinesini çürütemezse açtığı dava reddedilecektir. Maddenin ikinci fıkrasında evlenmeden başlayarak yüz seksen gün geçtikten sonra veya evlilik birliğinin sona ermesinden itibaren en fazla üç yüz gün içinde doğan çocuk evlilik içinde ana rahmine düşmüş sayılacağı düzenlenmiştir. Buradaki evlenmeden itibaren yüz seksen günlük süre tıp bilimine göre çocuğun ana rahminde kalabileceği en az süredir. Evliliğin bitiminden itibaren üç yüz günlük süre ise gebeliğin devam edebileceği azami süredir.⁸¹

Evlilik birliği içerisinde çocuğun ana rahmine düşmesi veya evlilik birliği içerisinde ana rahmine düşmüş sayılması hallerinden birinin varlığı halinde babalık karinesi devrededir. Babalık karinesi güçlü bir karine olduğundan ötürü, davacının bu durumlarda iddiasını ispatlamaya yönelik ciddi açıklamalar ve kanıtlar ileri sürmesi gerekmektedir.⁸²

⁸⁰ Baygın (n 3) 37; Demirbaş (n 34) 12; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 291; Öztan (n 6) 885; Uyumaz (n 38) 111.

⁸¹ Acabey (n 8) 121; Baygın (n 3) 45; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 279; Paksoy (n 17) 356; Özdemir (n 23) 35; Özdemir ve Ruhi, 'Çocuk Hukuku' (n 3) 344.

⁸² Acabey (n 8) 120; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 279; Paksoy (n 17) 356; Özdemir (n 23) 35; Öztan (n 6) 890; Serozan (n 5) 115.

Soybağının reddi davasında davacı, babalık karinesini çürütebilmek için iki şekilde hareket edebilir. Davacı, kocanın ananın gebe kalma döneminde karısı ile cinsel birlikteliğinin imkânsız olmasını kanıtlayacak ya da çocuğun doğumuna koca ile gerçekleştirilen cinsel birlikteliğin sebep olmadığını kanıtlayacaktır.⁸³

a. Cinsel Birlikteliğin İmkânsız Olması

Davacı, doğumdan önceki üç yüz gün ile yüz seksen gün arasında kalan ve döllenme olarak adlandırılan yüz yirmi bir günlük kritik evrede, babalık karinesinden faydalanarak çocukla soybağı kurulan kocanın ana ile cinsel ilişkiye girebilmesinin mümkün olmadığını dile getirerek babalık karinesi çürütebilir. Teknolojinin gelişmesi ve tıp biliminin ilerlemesi sayesinde, bebeğin fiziksel gelişimine ve ananın regl dönemine dayanan verilerle bu kritik evre on-on iki gün arasına kadar indirilmiştir.⁸⁴ Örneğin davacı on-on iki günlük bu kritik döllenme evresinde, yurtdışında bulunan ve ülkeye gelmeyen, gelse bile ana ile görüşemeyen kocanın durumu ortaya koyarak babalık karinesini çürütebilecektir. Başka bir örnek vermek gerekirse kritik döllenme evresinden önce trafik kazası geçirerek kasıklarından itibaren engelli kalan kocanın, kaza tarihini ve kasıklarının felçli olması sebebiyle cinsel ilişkiye giremeyeceğini kanıtlanması halinde babalık karinesi çürütülmüş olacaktır.

Fiziki imkansızlıkların yanında doktrinde içsel imkansızlıkların varlığı halinde de babalık karinesinin çürütülebileceği dile getirilmektedir. İçsel imkansızlığa örnek olarak da eşlerin arasında cinsel ilişki kurulabilmesini imkânsız kılacak boyutta düşmanlığın bulunması verilmektedir.⁸⁵ Ne var ki biz bu görüşe mutlak manada katılmamaktayız. Zira eşlerin arasında bulunan dargınlıklar, husumetler onların cinsel ilişkiye girmelerini tam anlamıyla veya en azından fiziki imkansızlıklar gibi ağır derecede engelleyici bir durum değildir. Eşler bir an için küslükleri unutup yakınlaşabilirler yahut bir tarafın isteği olmadan cinsel saldırı suçunu teşkil edebilecek mahiyette fiil kullanarak zorla ilişkiye girilmiş olabilir. Verilen bu örnekler düşük ihtimallerdir fakat imkânsız değildir. TMK'nın getirdiği güçlü bir babalık karinesini çürütmek için kanaatimizce daha sağlam sebeplerin ileri sürülmesi yerinde olacaktır. Ancak bahsetmekte olduğumuz görüşümüzden, bu gibi hallerin hâkim nazarında göz önüne alınmamasını kastetmiyoruz. Hâkim bu gibi içsel imkansızlıkların varlığı halinde, dava dosyasının tamamını göz önünde de tutarak gerekli bilimsel incelemelerin yapılmasını isteyebilecektir.

b. İlliyyet Bağının Yokluğu

Evlilik birliği içerisinde veya evlilik birliği içerisinde ana rahmine düşmüş sayılma hallerinde, kocanın baba olmadığını ispatlamak isteyen davacı, fiili veya içsel sebepler nedeniyle cinsel birlikteliğin imkansızlığını ispatlayamaması halinde, kocayla ananın cinsel ilişkisi ve çocuğun doğumu arasındaki nedensellik bağının yokluğunu ispatlayarak koca ile çocuk arasındaki

⁸³ Baygın (n 3) 45; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 280; Özdemir ve Ruhi, 'Çocuk Hukuku' (n 3) 344.

⁸⁴ Acabey (n 8) 121; Baygın (n 3) 45; Özdemir (n 23) 36; Öztan (n 6) 890; Serozan (n 5) 115-116.

⁸⁵ Acabey (n 8) 122; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 280-281; Oğuzman ve Dural (n 22) 207; Özdemir ve Ruhi, 'Çocuk Hukuku' (n 3) 345; Öztan (n 6) 891.

soybağın ortadan kaldırılabılır. Burada ispatlanacak olan husus çocuğun doğumuna, ana ile kocanın cinsel birlikteliğinin sebep olmadığıdır. Bunun ispatlanması ise çeşitli sebeplerin ortaya konulması ile mümkündür.⁸⁶ Örneğin kocanın üreme yeteneğinden yoksun olduğunun veya iktidarsız olduğunun yetkili merciler tarafından düzenlenmiş resmi sağlık raporu ile kanıtlanması gibi. Burada dikkat edilmesi gereken husus, çocuğun ana rahmine düştüğü sırada, ananın başka bir erkekle cinsel ilişkiye girdiğinin kanıtlanması, soybağının reddedilmesine olanak vermez.⁸⁷

Nedensellik bağının yokluğunu yani kocanın çocuğun babası olmadığıının ispatı, en nihayetinde tıp biliminden yararlanılarak tespit edilecektir. Fakat tıbbi incelemelerin yapılabilmesi için kadının kocasına karşı sadakatsiz davrandığına veya ananın başka bir erkek ile çocuğun gebe kalma döneminde cinsel ilişkiye girdiğine ilişkin sağlam, inandırıcı delillerin getirilmesi gerekir. Sadece koca şüphe ediyor diyerek, hâkim tıbbi inceleme ve müdahalelere karar veremeyecektir.⁸⁸

3. Evlilik Öncesi veya Ayrı Yaşama Sırasında Ana Rahmine Düşme Halinde İspat

Soybağının reddini talep eden davacı, çocuğun ana rahmine düşmesinin evlilik öncesinde veya ayrı yaşama sırasında gerçekleştiğini ispatlaması halinde başka herhangi bir olguyu kanıtlaması gerekmeyecektir.⁸⁹ Zira TMK m. 288'te şu şekilde düzenlenmiştir:

"2. Evlenmeden önce veya ayrı yaşama sırasında ana rahmine düşme

Madde 288- Çocuk, evlenmeden önce veya ayrı yaşama sırasında ana rahmine düşmüşse, davacının başka bir kanıt getirmesi gerekmez.

Ancak, gebe kalma döneminde kocanın karısı ile cinsel ilişkide bulunduğu konusunda inandırıcı kanıtlar varsa, kocanın babalığına ilişkin karine geçerliliğini korur. "

Açıkça belirtildiği üzere, kanun koyucu soybağının reddine karar verilebilmesi için, çocuğun evlilik öncesi veya ayrı yaşama sırasında ana rahmine düşmesinin kanıtlanmasını yeterli görmüştür. Çocuk evlenmeden başlayarak yüz seksen gün geçmeden önce dünyaya gelmişse, bu durumda ana rahmine TMK m. 287 gereği evlilik öncesi düşmüş sayılacaktır. Örneğin bu durumun kanıtlanması ve karşı ispat yapılamaması halinde soybağının reddine karar verilebilecektir.

Maddede çocuğun ana rahmine düşmesinin ayrı yaşama sırasında gerçekleşmesi hali de ele alınmıştır. Ayrı yaşama ifadesinin içerisine hâkim hükmü ile boşanmanın alternatifi olan ayrılık kararı (TMK m. 170) gireceği gibi evlilik birliğinin korunması amacıyla (TMK m. 197)

⁸⁶ Acabey (n 8) 122; Baygın (n 3) 45; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 281; Paksoy (n 17) 357; Oğuzman ve Dural (n 22) 208; Özdemir (n 23), 37; Öztan (n 6) 891.

⁸⁷ Acabey (n 8) 123; Baygın (n 3) 45; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 284; Paksoy (n 17) 357; Öztan (n 6) 892.

⁸⁸ Acabey (n 8) 121; Baygın (n 3) 46; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 281; Paksoy (n 17) 358; Öztan (n 6) 893.

⁸⁹ Acabey (n 8) 123; Baygın (n 3) 47; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 283; Özdemir ve Ruhi, 'Çocuk Hakları' (n 5) 762.

tedbir mahiyetinde olan ayrılık kararı da girecektir. Aynı şekilde hâkim kararı olmaksızın eşlerin fiilen ayrı yaşamaları durumu da madde kapsamında değerlendirilecektir.⁹⁰

TMK'nın 288. maddesinin ikinci fıkrasında çocuğun ana rahmine evlilik öncesi veya ayrı yaşama sırasında düşmüş olsa bile, gebe kalma döneminde ananın kocasıyla cinsel ilişkide bulunduğu noktasında inandırıcı kanıtlar mevcut ise babalık karinesinin geçerliliğinin korunacağı düzenlenmiştir. Öğretide bu duruma babalık karinesinin yeniden canlanması adı verilmektedir. Babalık karinesinin yeniden canlanması için, fıkradan da anlaşılacağı üzere, kadının gebe kalma döneminde kocası ile cinsel ilişkide bulunduğu keskin bir şekilde ispatlanması aranmamaktadır. Cinsel ilişkide bulunduğu konusunda inandırıcı kanıtların getirilmiş olması yeterlidir.⁹¹

F. Yargılama Usulü⁹²

1. Genel Olarak

TMK'nın 284.maddesinde soybağına ilişkin davalarda yargılama usulünün nasıl olacağı şu şekilde düzenlenmiştir:

"II. Yargılama usulü

Madde 284- Soybağına ilişkin davalarda, aşağıdaki kurallar saklı kalmak kaydıyla Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu uygulanır:

1. Hâkim maddî olguları re'sen araştırır ve kanıtları serbestçe takdir eder.

2. Taraflar ve üçüncü kişiler, soybağının belirlenmesinde zorunlu olan ve sağlıkları yönünden tehlike yaratmayan araştırma ve incelemelere rıza göstermekle yükümlüdürler. Davalı, hâkimin öngördüğü araştırma ve incelemeye rıza göstermezse, hâkim, durum ve koşullara göre bundan beklenen sonucu, onun aleyhine doğmuş sayabilir."

Soybağına ilişkin davalarda Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK)'nun uygulanacağı açıkça madde metninde belirtilmiştir. Haliyle soybağının reddi davasında da HMK hükümleri uygulanacak ancak maddede düzenlenen iki kural saklı tutulacaktır. Diğer bir deyişle, TMK'nın 284. maddesinin 1. fıkrasının 1 ve 2 numaralı bentlerindeki kurallar HMK hükümlerinden önce uygulanacaktır.

Soybağına ilişkin davalarda, re'sen araştırma ilkesi uygulanmaktadır.⁹³ Re'sen araştırma ilkesi, hâkimin davanın taraflarının getirdiği vakıya ve delillerle yetinmeksizin kendi araştırmalarını yapmasını ifade eder.⁹⁴ Bu husus TMK m. 284'ün 1. fıkrasının 1 numaralı

⁹⁰Acabey (n 8) 125; Baygın (n 3) 47-48; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 284; Öztan (n 6) 896.

⁹¹Acabey (n 8) 127; Akıntürk ve Ateş (n 3) 339; Baygın (n 3) 49; Özdemir ve Ruhi, 'Çocuk Hukuku' (n 3)346; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 3) 285; Öztan (n 6) 897.

⁹² Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Uyumaz ve Korucu (n 65) 25.

⁹³ Baygın (n 3) 46; Öztan (n 6) 870; Uyumaz (n 38) 123; Uyumaz ve Korucu (n 65) 25; " Soybağının reddi davası "kendiliğinden araştırma ilkesi" nin uygulandığı davalardandır..." Yargıtay 2 HD 5077/7015, 26.04.2011. (http-1) 8 Kasım 2021 tarihinde erişildi.

⁹⁴ İsmail Ercan, Uygulamacılar İçin Medeni Usul Hukuku (6.Bası, Seçkin 2021) 51; Budak ve Karaaslan (n 32)82.

bendinde hâkimin, maddi olguları re'sen araştıracağı ve kanıtları serbestçe takdir edeceği şeklinde ortaya konulmuştur.

Soybağının reddi davasında da hakim, tarafların getirmiş olduğu delil ve kanıtlarla bağlı olmayıp, maddi olguları kendiliğinden araştırarak ve bunlara ilişkin kanıtları takdir yetkisini kullanarak serbestçe değerlendirecektir.⁹⁵ Örneğin kocanın açmış olduğu soybağının reddi davasında, ananın davayı kabul edip zina eylemi gerçekleştirdiğini ve çocuğun zina teşkil eden cinsel ilişkinin meyvesi olduğunu itiraf etmesi halinde bile hakim ananın bu ikrarı ile bağlı olmayacak, kanıtları serbestçe takdir edecektir.

Özelde soybağının reddi davasında ve genelde soybağına ilişkin davalarda, re'sen araştırma ilkesinin uygulanmasının bir takım usuli sonuçları bulunmaktadır. İlk olarak ikinci tanık listesi(HMK m. 240/2) verme yasağı uygulanamayacak, hakim in re'sen başvurduğu deliller için ödenmesi gereken giderler taraflarca karşılanmazsa devlet hazinesi devreye girecek(HMK m. 325), taraflarca yapılan delil sözleşmesi hakimi bağlamayacak, tarafların yaptığı ikrar ve kabuller göz önüne alınamayacak, taraflar isticvap edilemeyecek, yemin deliline dayanılamayacak, aleyhe bozma yasağı uygulanamayacak ve son olarak iddia ve savunmayı değiştirme ve genişletme yasağı uygulanamayacaktır.⁹⁶

2. Tıbbi İncelemelere Rıza Verilmemesi⁹⁷

Burada ayrı bir başlık altında bahsedilmesi gereken konu ise soybağının reddi davalarında tıbbi incelemelere rıza göstermeyen kişilerin zorlanıp zorlanmayacağıdır. Bu husus TMK ve HMK' da farklı şekilde düzenlemiştir.

Koca ve ananın, ananın gebe kalma dönemindeki cinsel ilişkisi ile çocuğun doğumu arasında nedensellik bağının olmamasının, en nihayetinde tıbbi incelemelerle kesin olarak kanıtlanacağını belirtmiştik. Ancak tıbbi incelemelere rıza göstermeyen kişiler olduğunda zorla inceleme yaptırılıp yaptırılmayacağı öğretide tartışmalıdır.

Türk Medeni Kanunu soybağının belirlenmesinde tıbbi araştırma ve incelemelere rıza verilmemesini, belirli şartların varlığı durumunda, rıza vermeyen tarafın aleyhine olacak şekilde sonuç doğuracağını kabul etmiştir. Maddede sayılan şartlar ise şunlardır.⁹⁸

1- Tıbbi inceleme, soybağının belirlenmesinde zorunlu olmalıdır. Diğer bir deyişle bu sonuca başka bir yoldan ulaşılamaması gerekmektedir.

⁹⁵ Baygın (n 3) 46; Öztan (n 6) 870.

⁹⁶ Ercan (n 86) 51; Uyumaz (n 38) 123-127; Uyumaz ve Korucu (n 65) 25-27."...Soybağının reddi ve babalık gibi konular ise, kamu düzenine ilişkin olup, bu tür davalarda sadece karşı tarafın kabulüne dayanılarak isteğe uygun karar verilemeyecektir..." Yargıtay 18 HD, 19328/7578, 05.05.2015. (http-1) 8 Kasım 2021 tarihinde erişildi.

⁹⁷ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Onur Emre Konuralp (2020). 'Kişilerden Kan ve Doku Örneği Alınmasına İlişkin Olarak Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 292'nci Maddesi Karşısında Türk Medeni Kanunu'nun 284'üncü Maddesinin Durumu' (2020) 69 (4) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi; Uyumaz (n 38), 176-187; Uyumaz ve Korucu (n 65) 8-12.

⁹⁸ Kılıçoğlu (n 7) 412-413.

2- Yapılacak olan bu zorunlu tıbbi inceleme, üzerinde inceleme yapılacak olan kişinin sağlığını tehlikeye atmamalıdır.

Aranan iki şartın varlığı halinde hâkim, tıbbi incelemeye rıza göstermeyen taraf aleyhine soybağının reddi davasını sonuçlandırılabilir. Şartların yerine gelmesi durumunda dahi rıza göstermemenin aleyhe sonuç doğurması hâkimin takdirinde olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

HMK'nın 292. maddesinde ise TMK m. 284'ten farklı bir düzenleme yer almaktadır.⁹⁹

"Soybağı tespiti için inceleme

MADDE 292- (1) Uyuşmazlığın çözümü bakımından zorunlu ve bilimsel verilere uygun olmak, ayrıca sağlık yönünden bir tehlike oluşturmamak şartıyla, herkes, soybağının tespiti amacıyla vücudundan kan veya doku alınmasına katlanmak zorundadır. Haklı bir sebep olmaksızın bu zorunluluğa uyulmaması hâlinde, hâkim incelemenin zor kullanılarak yapılmasına karar verir.

(2) Üçüncü kişi tanıklıktan çekinme hakkı bulunduğunu ileri sürerek bu yükümlülükten kaçınamaz."

HMK'ya göre soybağının tespiti amacıyla vücuttan kan veya doku alınmasına rıza göstermeyen kişi hakkında, maddede sayılan şartların yerine gelmiş olması koşuluyla, hâkim zor kullanılarak inceleme yaptırılabilir.¹⁰⁰ Maddede sayılan şartlar ise şu şekildedir:

1- Alınacak olan kan veya dokunun uyuşmazlığın çözümü bakımından zorunlu olması gerekir. Görüleceği üzere bu şart TMK m. 284'te de aranmaktadır.

2- Kan veya doku alınırken bilimsel verilere uygun olarak işlem yapılması gerekir. Başka bir deyişle, tıp bilimi tarafından belirlenen kıstaslara uygun olarak örnekler alınmalıdır. Bu şart TMK m.284'te açıkça sayılmamış olmakla beraber, kanaatimizce bu husus bir eksiklik değildir. Zira yargı merciin yaptıracağı bu işlem doğaldır ki bilimsel veriler kullanılarak olacaktır, örneğin merdiven altı denilebilecek yerlerde, mahalle teknikleriyle yapılmayacaktır.

3- Kan veya doku örneğinin alınması kişinin sağlığı bakımından tehlike oluşturmamalıdır.

4- Zor kullanarak inceleme yaptırılabilmesi için ancak hâkim kararı olmalıdır.

Kısaca izah etmeye çalıştığımız şekliyle kanunlarımızdaki düzenlemeler çelişki halindedir. Zira TMK m. 284'te incelemelere rıza göstermeyen kişilere karşı şartların varlığı halinde bile sadece rıza vermemenin aleyhe sonuç doğurması kabul edilerek, zor kullanılmazken; HMK m. 292 gereğince kan veya doku örneği alınmasına rıza göstermeyen kişilere karşı, şartların yerine gelmesi halinde hâkim kararıyla zor kullanılarak inceleme yaptırılabilir.

Öğretideki bir görüşe göre, HMK m. 292 hükmünün TMK m. 284'den daha sonra yürürlüğe girmesi ve özel hüküm olması sebebiyle HMK m. 292'nin uygulanması gerekmektedir.¹⁰¹ Diğer bir görüş ise TMK m. 284'ün ilk fıkrasında "aşağıdaki kurallar saklı kalmak kaydıyla Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu uygulanır." dediği için ve TMK hükmünün maddi hukuk

⁹⁹ Maddenin eleştirisi için bkz. Hatemi (n 7) 160-161.

¹⁰⁰ Öz (n 37) 322.

¹⁰¹ Kılıçoğlu (n 7) 413; Öz (n 37) 322-323; Öztan (n 6) 894.

kuralı olmasından ötürü, TMK m. 284 hükmünün HMK m. 292'e nazaran öncelikle uygulanması gerektiğini savunulmaktadır.¹⁰² Bu görüşe ise HMK'nın HUMK'na yapılan atıflara ilişkin 447/2¹⁰³ hükmü gerekçe gösterilerek karşı çıkmaktadır.¹⁰⁴ Ayrıca öğretide çocuğun soybağının tespiti toplum bakımından önemli bir konu olduğu ve bu hususun tespitinde kamu yararı mevcut olduğu için (TMK m.24), tıbbi incelemeye rıza göstermeyen kişilerin haklarına müdahale edilebileceği ve zor kullanılarak tıbbi incelemeler yapılabileceği dile getirilmektedir.¹⁰⁵

Öncelikle ifade etmeliyiz ki soybağının doğru bir şekilde tespitinde bireylerin ve kamunun yararı olduğu açıktır. Hal böyle iken kişilerin hâkimin öngördüğü incelemelere rıza göstermemesi halinde, gerçek durum göz ardı edilerek, rıza vermeyen aleyhine karar verilebileceği kabul edilmesi ve buna göre hüküm tesis edilmesi bireyin ve kamunun menfaatine aykırı olacaktır. Ayrıca HMK m. 292 hükmü sonraki tarihli genel bir hükümdür. TMK m. 284 ise önceki tarihli özel bir hükümdür. Özeldir zira, hükümde soybağına ilişkin davalarda uygulanması gerektiğinin belirtildiği özel yargılama kuralları bulunmaktadır. Yargılama kuralları bakımından genel kanun Hukuk Muhakemeleri Kanunu olup, TMK m. 284 hükmü özel yargılama kuralı öngörmüştür. Kanunların uygulanmasındaki *lex specialis*¹⁰⁶ ilkesine göre özel nitelikteki önceki tarihli TMK m. 284 hükmü uygulanacak, *lex posterior*¹⁰⁷ ilkesine göre ise sonraki tarihli genel kanun hükmü olan HMK m. 292 uygulanacaktır. Buradaki gibi aynı düzeyde yer alan eski tarihli özel kanun ile sonraki tarihli genel kanun arasındaki çatışma hallerinde hangi ilkeye öncelik verileceği tartışmalıdır.¹⁰⁸ Ayrıca kanun koyucu HMK m. 292'nin gerekçesinde soybağına ilişkin davaların kamu düzeninden olduğunu, davanın tarafları yanında üçüncü kişilerin de şartların yerine gelmesi durumunda yapılacak olan incelemelere katlanmak zorunda olduğunu dile getirilmiştir.¹⁰⁹ Kanaatimizce soybağına ilişkin davaların önemi, önceki tarihli özel kanun sonraki tarihli genel kanun arasındaki çatışma durumunda hangi ilkenin uygulanması gerektiğinin tartışmalı olması ve kanun koyucunun amacının da bir bütün halinde göz önüne alındığında HMK m. 292 uygulanması gerekmektedir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da HMK m. 292'nin uygulanması

¹⁰² Dural, Ögüz ve Gümüş (n 3) 282.

¹⁰³ HMK 477/2: Mevzuatta, yürürlükten kaldırılan 18/6/1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa yapılan yollamalar, Hukuk Muhakemeleri Kanununun bu hükümlerin karşılığını oluşturan maddelerine yapılmış sayılır."

¹⁰⁴ Konuralp (n 89) 1623.

¹⁰⁵ Öztan (n 6) 895.

¹⁰⁶ "Lex specialis derogat legi generali; özel kanun genel kanunları ilga eder anlamında Latince bir ilkedir. Kemal Gözler, Hukuka Giriş (13.Bası, Ekin 2016) 344.

¹⁰⁷ "Lex posterior derogat legi priori; sonraki kanun önceki kanunları ilga eder anlamında Latince bir ilkedir. Gözler (n 95) 343.

¹⁰⁸ Gözler (n 95) 350; Kemal Oğuzman ve Nami Barlas, Medeni Hukuk (21.Bası, Vedat 2015) 84.

¹⁰⁹ "Soybağı ile ilgili davalar kamu düzenindedir. Bu nitelikteki davalarda, hâkim, maddî hadiseyi kendiliğinden araştırır ve serbestçe değerlendirir. Uyuşmazlığın çözümü bakımından, davanın tarafları yanında üçüncü kişiler de zorunluluk hâlinde, bilimsel verilere uygun olmak, sağlık yönünden bir tehlike oluşturmamak koşuluyla, vücutlarından kan veya doku alınmasına katlanmak zorundadırlar. İşin önemi dikkate alınarak böyle bir zorunluluk öngörülmüş ve üçüncü kişilerin tanıklıktan çekinme haklarını ileri sürerek bu yükümlülükten kaçınma yolu da kapatılmıştır."

gerektiği görüşündedir. Hukuk Genel Kurulu görüşünü, HMK m. 292'nin TMK m. 284'e göre, sonradan yürürlüğe girdiği ve özel nitelikte hüküm içerdiği gerekçesiyle açıklamaktadır.¹¹⁰

SONUÇ

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu soybağına ilişkin olarak detaylı düzenlemeler içermektedir. Soybağının reddi konusu da TMK'nın 286. ve 287. maddelerinde düzenlenmiştir.

Soybağı kavramının birçok anlamı bulunmakla beraber, TMK soybağı ifadesiyle dar anlamda soybağının kastetmektedir. Dar anlamda soybağı ise çocuğun anne ve babasıyla olan arasındaki bağıdır. Soybağının doğru bir şekilde tespiti ve tescili birey bakımından oldukça önemli olduğu kadar toplumun da menfaatindedir. Nihayetinde toplum ailelerden oluşmakta, aileler ne kadar sağlıklı olursa toplum da o kadar sağlıklı olmaktadır.

Çocuk ile anası arasında soybağı doğumla birlikte kendiliğinden kurulmaktadır. Keza evlat edinmeyle de ana ile çocuk arasındaki soybağı kurulabilmektedir. Ana ile çocuk arasındaki soybağının belirlenmesi ve kayda geçirilmesi sırasında genellikle sorun yaşanmamaktadır. Ancak olsa olsa ana ile çocuk arasındaki soybağına ilişkin olarak çocuğu kimin doğurduğu konusu dava edilebilir. Bu dava da niteliği itibariyle tespit davasıdır.

Çocuk ile babası arasındaki soybağı ise ana ile evlilik, tanıma, babalık hükmü ve evlat edinmeyle kurulmaktadır. Annede olduğu gibi bir doğurma olgusu olmadığı için genellikle baba ile çocuk arasında soybağı bakımdan problemler yaşanmaktadır

Baba ile çocuk arasındaki soybağının kurulmasında kanun koyucu babalık karinesini getirerek, hayatın olağan akışında evlilik birliği, içerisinde dünyaya gelen çocuğun babasının koca olduğu varsayımına dayanmıştır. Babalık karinesi ile evlilik devam ederken veya evlenmenin sona ermesinden itibaren üç yüz gün geçmeden doğan çocuğun babası koca sayılmaktadır. Keza kanun evlilikten itibaren yüz seksen gün içerisinde dünyaya gelen veya evliliğin sona ermesinden itibaren üç yüz gün içinde dünyaya gelen çocuğu evlilik birliği içerisinde ana rahmine düşmüş kabul etmektedir. Diğer yandan karinelerin çakışması başlığı altında düzenlenen maddede, evlilik sona erdikten itibaren üç yüz gün içerisinde anne yeni bir evlilik yapmış ise bu üç yüz günlük sürede doğan çocuğun babası olarak, ikinci evlilikteki koca kabul edilmektedir. Bu karine çürütülecek olursa, ilk evlilikteki koca baba sayılacaktır.

¹¹⁰ "...Yerel mahkemece, test yaptırmaktan kaçınan davalı hakkında TMK'nın 284/2. maddesi uyarınca incelemeden beklenen sonucun onun aleyhine doğmuş olduğu kabul edilerek karar verildiği belirtilmiş ise de az yukarıda açıklandığı üzere TMK'ya göre sonraki kanun durumunda olan HMK'nda soybağının tespiti için yapılacak inceleme hakkında özel bir düzenleme yapılmış ve bu tür davalarda işin önemine binaen kan veya doku alınmasına katlanma zorunluluğu getirilmiştir. Hâl böyle olunca, kamu düzenine ilişkin olan babalık iddiası hakkında doğru sonucun elde edilebilmesi için sonraki kanun olan ve özel düzenleme içeren HMK'nın 292. maddesi hükmünün uygulanması ve alınacak rapor doğrultusunda bir karar verilmesi gerekmektedir. O hâlde, Hukuk Genel Kurulunca da benimsenen Özel Daire bozma kararına uyulmak gerekirken önceki kararda direnilmesi usul ve yasaya aykırıdır..." Yargıtay HGK 1927/1471, 18.10.2018. (http-1) 8 Kasım 2021 tarihinde erişildi.

Kendisine soybağıyla bağlı bulunan çocuğun babasının kendisi olmadığını düşünen koca, ancak soybağının reddi davasını açarak soybağı ilişkisinin ortadan kaldırılmasını isteyebilir. Keza çocuk da soybağının reddini isteyebilecektir. Soybağı ilişkisinin ortadan kaldırılmasını isteyen koca veya çocuk, bu sonuca ancak soybağının reddi davasını açarak ulaşabilir. Başka bir hukuki çare ile bu sonuca ulaşılammaktadır. Çocuk ergin olduğu tarihten itibaren bir yıl içerisinde, koca ise doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kalma sırasında başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiğinden itibaren bir yıl içerisinde dava açabilecektir. Buradaki bir yıllık süre hak düşürücü niteliktedir.

Soybağının reddi davasında görevli mahkeme aile mahkemesi olup, yetkili mahkeme ise taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri mahkemesidir.

Soybağının reddi davasını açma hakkı belirli şartların varlığı halinde diğer ilgililere de tanınmıştır. Kocanın dava açma süresinin geçmesinden önce ölmesi, sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun kalması veya gaipliğine karar verilmesi hallerinden, kocanın altsoyu, anası, babası ve baba olduğunu iddia eden kişi bu hallerden birinin varlığını öğrenmelerinden itibaren bir yıl içerisinde dava açabileceklerdir. Keza soybağının reddi davası açma hakkı ergin olmayan çocuğa atanan kayyıma da atamanın kendisine tebliğinden itibaren bir yıl içerisinde olmak kaydıyla tanınmıştır.

Davayı koca açmışsa davalı tarafta ana ve çocuk, çocuk açmışsa davalı tarafta ana ve koca şekli bakımından mecburi dava arkadaşı olacaktır. Diğer ilgililerin de açtığı davada, davalı olarak ana ve çocuk gösterilecek, davayı baba olduğunu iddia eden kişi açmışsa davalı tarafta ana, çocuk ve koca yer alacaktır.

Soybağı ilişkisi kaldırılmak istenen çocuk eğer evlilik birliği içerisinde ana rahmine düşmüş veya evlilik birliği içerisinde düşmüş sayılan hallerden biri mevcut ise davacı taraf, kocanın baba olmadığını ispat etmek zorundadır. Bu ispatı ise ana ile cinsel birlikteliğinin fiziksel veya zihinsel imkansızlığını kanıtlayarak ya da illiyet bağının yokluğunu ortaya koyarak gerçekleştirebilir. Şayet çocuk ana rahmine evlilik birliği dışında veya fiilen ayrı yaşama sırasında düşmüşse, bu durumların kanıtlanması soybağının reddine karar verilebilmesi için yeterli olacaktır. Ancak bu durumda davalı taraf, ananın gebe kalma döneminde kocayla cinsel ilişkiye girdiğini gösteren inandırıcı kanıtlar sunarsa kocanın babalığına ilişkin karine geçerli olacaktır.

Soybağına ilişkin davalarda ve de soybağının reddi davasında re 'sen araştırma ilkesi geçerlidir. Hâkim maddi olguları re'sen araştırarak ve kanıtları serbestçe takdir edecektir. TMK m.284'te kişilerin soybağının belirlenmesinde gerekli olan ve sağlıklarına zarar vermeyen araştırma ve incelemeye rıza vermekle yükümlü oldukları düzenlenmiştir. Ancak rıza verilmemesi halinde, hâkim bu araştırma ve incelemeyi beklenen sonucu rıza vermeyen aleyhine doğmuş sayabilecektir. HMK 292'ise soybağının tespiti amacıyla herkes, uyuşmazlığın çözümü için zorunlu, bilimsel verilere uygun ve sağlık yönünden bir tehlike oluşturmayan kan ve doku örneği alınmasına katlanmakla yükümlüdür. Haklı sebep olmaksızın bu zorunluluğa uyulmaması halinde hâkim kararıyla zor kullanılabilir.

Görüldüğü üzere incelemelere rıza verilmemesi durumunda, HMK m. 292 zor kullanmaya cevaz verirken, TMK m. 284 sadece aleyhe hüküm kurulabilmesini öngörmüştür. HMK hükmü ile TMK hükmü çatışma halindedir. Doktrinde HMK hükmüne öncelik veren yazarlar olduğu gibi TMK hükmünün uygulanması gerektiğini düşünen yazarlar da bulunmaktadır. Yargıtay ise rıza göstermeyen kişi hakkında HMK m. 292 gereğince zor kullanılarak kan veya doku örneği alınmasına hükmetmektedir. Kanaatimizce soybağına ilişkin davalarda bireyin ve kamunun yararı ön plana çıkması ve kanun koyucunun iradesi de dikkate alınarak HMK m.292 hükmü uygulanmalıdır.

Kaynakça

- Acabey M B, Soybağı (1.Bası, Güncel Hukuk 2002)
- Akıntürk T ve Ateş D, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku 2.Cilt (23.Bası, Beta 2021)
- Akyüz E, Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması (7.Bası, Pegem 2020)
- Altınar Yolcu F Z, 'Soybağının Reddi Davasında Biyolojik Baba' (2020) 6(2) İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 249-286
- Atalı M ve Ermenek İ, Medeni Usul Hukuku (2.Bası, Seçkin 2021)
- Aydın B, 'Yapay Döllenme Tekniklerinin Soybağı Hukuku ve Kişilik Hakkı Bakımından Sonuçları' (Master thesis Eskişehir Anadolu Üniversitesi 2013)
- Baygın C, 'Kan Bağına Dayanan Soybağı' AÜEHFD (2002) 6 (1-4), 255-284
- Baygın C, Soybağı Hukuku (1.Bası, On İki Levha 2010)
- Budak A C ve Karaaslan V, Medeni Usul Hukuku (2.Bası, Adalet 2018)
- Demirbaş F, 'Baba ile Çocuk Arasındaki Soybağına İlişkin Davalarda Davacı Olabilecek Kişiler' (2018) 22(3) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 3-36
- Dural M, Öğüz T ve Gümüş, M A, Türk Özel Hukuku Cilt 3 Aile Hukuku (17. Bası, Filiz Kitabevi 2022)
- Dursun S A, 'Soybağı Davalarındaki Hak Düşürücü Sürelere İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararlarının Değerlendirilmesi' (2018)76 (2) İstanbul Hukuk Mecmuası, 393-416
- Eğilmezgil, S G, 'Babalık Davası' (2020) 3(1) Selçuk Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dergisi, 136-175
- Ercan İ, Uygulamacılar İçin Medeni Usul Hukuku. (6.Bası, Seçkin 2021)
- Erdem M ve Makaracı Başak A, Aile Hukuku (2.Bası, Seçkin 2022)
- Ergün Ö ve Zeytin Z, Türk Medeni Hukuku (5.Bası, Seçkin 2020)
- Gençcan Ö U, 6100 s. HMK Hükümlerine Göre Aile Mahkemesi Davaları (2.Bası, Yetkin 2016)
- Gözler K, Hukuka Giriş (13.Bası, Ekin 2016)
- Gümüş M A, Koca, Çocuk ve Ergin Olmayan Çocuğa Atanan Kayyım Dışındaki "Diğer İlgililerin" [Kocanın Ana ve Babası ile Altsoyunun, Baba Olduğunu İddia Eden Kişinin, Annenin (!)] Soybağının Reddi Davası Açma Hakkı (TMK m. 291/1,3), Prof. Dr. Mustafa Dural'a Armağan (1. Bası, Filiz Kitabevi 2013)

- Hatemi H, Aile Hukuku. (9. Bası, On İki Levha 2021)
- Hatemi H ve Serozan R, Aile Hukuku. (1. Bası, Filiz Kitabevi 1993)
- Keskin A D, 'Bölünmüş Annelik ve Ana Yönünden Soybağının Reddi' (2020) 5(1) Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1990 - 2016
- Kılıçoğlu A M, Aile Hukuku. (4. Bası, Turhan 2019)
- Kırkbeşoğlu N, 'Soybağı Alanında Biyoetik ve Hukuki Sorunları' (Master thesis İstanbul Üniversitesi 2005)
- Konuralp O E, 'Kişilerden Kan ve Doku Örneği Alınmasına İlişkin Olarak Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 292'nci Maddesi Karşısında Türk Medenî Kanunu'nun 284'üncü Maddesinin Durumu' (2020) 69(4) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1609-1640
- Oğuzman K ve Barlas N, Medeni Hukuk (21.Bası, Vedat 2015)
- Oğuzman K ve Dural M, Aile Hukuku (2. Bası, Filiz Kitabevi 1998)
- Öz T, Soybağının Reddi Davasında İspat ve Süreler, Medeni Hukuk Alanındaki Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumları Cilt II- Aile Hukuku 20 Nisan 2017. (Ed. Prof. Dr. Baki İlkay Engin). (1. Bası, On İki Levha 2019)
- Özdemir G C, 'Türk Hukukunda Soybağının Reddi Davası' (Master thesis İstanbul Aydın Üniversitesi 2018)
- Özdemir H ve Ruhi A C, Çocuk Hukuku (1.Bası, Adalet 2012)
- Özdemir H ve Ruhi A C, Çocuk Hukuku ve Çocuk Hakları (1.Bası, On İki Levha 2012)
- Öztan B, Aile Hukuku (6.Bası, Turhan 2015)
- Paksoy G, 'Soybağının Reddi' (2011) 97 Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 276-353
- Pekcanitez H, Atalay O ve Özekes M, Medeni Usul Hukuku (8.Bası, On İki Levha 2020)
- Sarıbaş A, 'Soybağının Kurulması ve Hükümleri' (Master thesis Akdeniz Üniversitesi 2019)
- Serozan R, Çocuk Hukuku (1.Bası, Beta 2000)
- Şıpka Ş ve Genç Arıdemir A, '4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'na Göre Soybağının Kurulması ve Hükümleri' (2003) 1 T.C. Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 149 – 185

Tosun Y ve Baş E, 'Soybağının Reddi Davasında ve Babalık Davasında Sürelere İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararlarının Değerlendirilmesi' (2014) 9(123-124) Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 100-117

Turgut C, 'Yapay Döllenme, Taşıyıcı Annelik ve Soybağına İlişkin Hukuki Sorunlar' (Master thesis İstanbul Üniversitesi 2014)

Uyumaz M, 'Soybağı Davalarında Usule İlişkin Hükümler' (Master thesis Erzincan Üniversitesi 2014)

Uyumaz M ve Korucu Y, 'Soybağının Reddi Davasında Usul Hükümlerinin İncelenmesi' in Emel Hanağası ve Mustafa Göksu (eds) Prof. Dr. Ejder Yılmaz'a Armağan Cilt 2 (1.Bası, Yetkin 2014)

<<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>>

<<https://sozluk.gov.tr/>>